

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра: Економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»
на тему: «ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ
МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСТІ)»

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Балабан Надія Георгіївна _____
(підпис)

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Кічук Надія В'ячеславівна _____
(підпис)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах функціонування економіка України проходить етап трансформації і саме тому важливим є забезпечення позитивної тенденції змін, шляхом стабільного економічного зростання та розвитку соціальної складової з раціональним використанням усіх наявних ресурсів та виділенням найважливіших економічних ланок країни.

Пріоритетною економічною ланкою слід вважати мале та середнє підприємництво (МСП), адже саме в цьому секторі економіки країни зайнята більшість населення. Розвиток малого та середнього підприємництва сприяє інноваціям і розробленню нових ідей та рішень.

Загалом, сектор малого та середнього підприємництва може забезпечити адаптацію економіки та населення до технологічних змін, зокрема до підвищення продуктивності праці на великих підприємствах та у бюджетному секторі. Малі підприємства у високотехнологічних галузях можуть сприяти диверсифікації економіки, підвищенню конкуренції, більше того, вони дозволяють у разі виникнення належних умов забезпечити присутність вітчизняних компаній на ринках, що тільки створюються.

Розвиток малого та середнього підприємництва є однією з основних умов зростання ефективності економіки. Малі підприємства створюють умови для досягнення оптимальної структури економіки, вироблення та реалізації гнучкої стратегії та тактики господарювання, високої якості та оперативності прийняття управлінських рішень, розвитку потужної економічної мотивації та особистої відповідальності за результати господарювання.

Також слід зазначити, що розвиток МСП стає найважливішим фактором зростання ефективності регіональної економіки, одним із найбільш ємних ресурсів соціально-економічних перетворень у країні. Малий бізнес забезпечує стабільність економічного розвитку, розкриття підприємницького потенціалу населення, підвищення внутрішнього попиту, зростання податкових надходжень, формування робочих місць.

Сьогодні спостерігається зміщення заходів підтримки малого та середнього бізнесу з державного на регіональний та муніципальний рівні. Одним із критичних факторів для розвитку МСП є наявність ефективної інфраструктури підтримки. Саме тому процесу інфраструктурного забезпечення розвитку малого і середнього підприємництва потрібне ефективне управління, насамперед на рівні регіонів.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження процесів державного регулювання та підтримки розвитку малих і середніх підприємств країни, визначення тенденцій розвитку МСП.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети роботи потрібно вирішити такі завдання :

- розкрити сутність та значення малого та середнього підприємництва в економіці країни;
- визначити сутність інфраструктури підтримки МСП;

- проаналізувати досвід країн світу в сфері підтримки малого та середнього підприємництва;
- дослідити тенденції розвитку малого і середнього підприємництва в Одеському регіоні;
- розглянути заходи підтримки малого та середнього бізнесу Одеського регіону;
- оцінити легкість ведення підприємницької діяльності в Одеській області;
- виділити основні проблеми, що виникають в процесі діяльності МСП;
- надати рекомендації щодо вдосконалення механізму регулювання та підтримки МСП.

Об'єктом дослідження є механізм державної підтримки та регулювання діяльності малого та середнього бізнесу в Україні та оцінка його впливу на розвиток МСП.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні підходи щодо державного регулювання малого і середнього підприємництва, в тому числі на регіональному рівні.

Методи, що застосовуються при дослідженні: спостереження, аналогії, розрахунково-аналітичний метод, метод порівнянь, метод структурно-динамічного аналізу, графічний метод, статистичний метод, метод економічного аналізу, метод аналізу інформаційної та наукової бази.

Інформаційна база дослідження складається з Законів України, матеріалів Державної служби статистики України, даних Одеської обласної державної адміністрації, матеріалів наукових видань, монографічних видань, матеріалів науково-практичних конференцій, досліджень вітчизняних та зарубіжних учених-економістів у сфері розвитку малого та середнього підприємництва, даних офіційного міжнародного рейтингу (Doing Business), Індексу конкурентоспроможності міст України, а також даних мережі Інтернет.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (59 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 81 сторінку. Основний зміст викладено на 76 сторінках. Робота містить 9 таблиць та 15 рисунків.

Публікації. За результатами виконання роботи опублікована стаття:

Балабан Н. Г. Міжнародний досвід формування системи непрямих заходів підтримки малого та середнього підприємництва. *Науковий студентський вісник ОНЕУ*. 2022. № 37(1).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У першому розділі *«Теоретико-методологічні основи державного регулювання і підтримки малого та середнього підприємництва в Україні»* розглянуто особливості функціонування та роль малого та середнього підприємництва, теоретичні підходи до визначення сутності інфраструктури

підтримки МСП, а також проаналізовано міжнародний досвід формування заходів підтримки малого та середнього бізнесу.

У другому розділі *«Аналіз підприємницької діяльності малого та середнього бізнесу в Одеській області»* проаналізовано тенденції розвитку малого і середнього підприємництва в Одеській області, стан регулювання та підтримки МСП в регіоні, а також оцінено бізнес-клімат та легкість ведення підприємницької діяльності в Одеському регіоні.

У третьому розділі *«Шляхи удосконалення державної підтримки малого та середнього бізнесу на прикладі Одеської області»* визначено основні проблеми розвитку малого та середнього підприємництва в наслідок недосконалого державного регулювання, оцінено стан регулювання та підтримки МСП в Одеській області, а також запропоновано рекомендації щодо удосконалення системи державного регулювання та підтримки малого і середнього підприємництва і побудовано прогноз змін після застосування цих рекомендацій.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було розглянуто та досліджено процеси державного регулювання та підтримки розвитку малих і середніх підприємств на прикладі Одеського регіону, а також визначено тенденції розвитку МСП. За даними дослідження було сформульовано наступні висновки:

1. Розвиток підприємництва позитивно впливає на стан ринку праці в результаті створення нових робочих місць, збільшення за рахунок цього попиту на робочу силу. Малий бізнес відкриває вакансії для молоді, жінок з дітьми, пенсіонерів, інвалідів. Зайнятість на малих підприємствах дає населенню джерело для існування. У міру стабілізації економіки зростання попиту на працю в малому бізнесі буде більш стійким. Власники малих підприємств більш схильні до заощадження та інвестування, у них завжди високий рівень особистої мотивації у досягненні успіху, що позитивно позначається в цілому на діяльності підприємства. Малі та середні підприємства краще проінформовані про рівень попиту на місцевих ринках, товари виробляють часто на замовлення конкретних споживачів.

2. Своєчасне, безперебійне надання інфраструктурних послуг є чинником розвитку МСП. Процес переходу до постіндустріального, інноваційного суспільства супроводжується зростанням сервісної економіки, домінування якої є неминучим явищем, тому необхідно досягти зростання виробництва інфраструктурних послуг на базі відповідності сфери послуг промислового виробництва. Наявність розвиненої системи виробництва інфраструктурних послуг, відповідність їх за кількістю та якістю потребам малого підприємництва здатні дати економічне зростання національної економіки.

3. Заходи підтримки підприємницької діяльності у країнах світу умовно можна поділити на прямі та непрямі. До прямих заходів належать механізми, пов'язані з прямим наданням фінансових та інших майнових активів суб'єктам МСП. До непрямих заходів відносяться не лише податкові пільги, а й усі заходи щодо покращення умов ведення бізнесу, окремі види майнової підтримки, розширення

ринків збуту, заходи щодо популяризації підприємництва. Гарною зарубіжною практикою щодо регулювання та підтримки підприємництва є започаткування тісної співпраці усіх державних органів влади, що дало б змогу створити так зване «єдине вікно», завдяки чому підприємці збережуть свій час та частину доходу, яку зможуть витратити на розвиток свого бізнесу. Також це може позитивно відобразитися на зменшенні рівня корупції в країні.

4. Загальні тенденції розвитку малого та середнього бізнесу в Одеській області свідчать, що наразі формується позитивна тенденція його функціонування. За 2021 рік абсолютний приріст зареєстрованих юридичних осіб становить 2 639, фізичних осіб-підприємців – 3 475 осіб. Найбільшу кількість надходжень до бюджетів всіх рівнів генерують підприємства, які займаються оптовою та роздрібною торгівлею (20,2%), промисловістю (17,0%), сільським господарством (12%) та транспортом (12,6%). За останні 4 роки малі та середні підприємства в Одеській області зберігають тенденцію зниження обсягів реалізованої продукції приблизно на 4%. Таке стабільне зниження цього економічного показника може свідчити про те, що базові умови діяльності малих та середніх підприємств в області відносно не змінилися. За останні роки простежується позитивна тенденція щодо зайнятості населення. Так, у 2020 році на малих та середніх підприємствах (юридичних особах) працювало 89,8% працівників від загальної кількості зайнятих осіб, це на 1,3% більше ніж у 2019 році (88,5%).

5. Допомога підприємцям надається у межах державних проєктів, а також регіональних програм підтримки розвитку малого та середнього підприємництва. Завдяки розробленим програмам є гарні перспективи для започаткування та розвитку МСП за умови наявності сприятливого ділового клімату. Заходи підтримки направлені на різні сфери діяльності та охоплюють фінансово-кредитну, ресурсну та інформаційну підтримку розвитку МСП в регіоні.

6. Згідно з рейтингом Doing Business за 2019 рік за легкістю ведення бізнесу Україна знаходиться на 64 місці із 190 країн світу. Судячи з результатів дослідження Індексу конкурентоспроможності міст України 2021 м. Одеса знаходиться на останньому місці у рейтингу. В порівнянні з ІКМ 2019/2020 років у 2021 році м. Одеса спустилося на одну сходинку, а також за результатами дослідження стало одним зі небезпечних міст України в сфері ведення підприємницької діяльності. Не дивлячись на цю ситуацію інвестиційна привабливість регіону дещо підвищилася і загальний обсяг прямих іноземних інвестицій у 2021 році склав 1 906,3 млн дол., що на 116,8 млн дол. більше, ніж у 2020 році (1 789,5 млн дол.).

7. Визначено, що одним із методів оцінки результативності реалізації регіональних програм підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва є розрахунок коефіцієнта активності, що допомагає зіставити рівні розвитку організацій малого та середнього підприємництва у різних регіонах країни, а також оцінити результативність його підтримки у кожному регіоні. Отримане значення коефіцієнту (0,86) свідчить про достатній рівень активності малого та середнього підприємництва в регіоні.

8. Надані загальні рекомендації щодо удосконалення процесу державного регулювання та підтримки малого і середнього підприємництва, серед яких:

покращення якості процедур при отриманні дозвільних документів на місцевому рівні; забезпечення регулярного поширення та оновлення інформації про муніципальну нерухомість та землю комунальної власності на різних платформах; забезпечення регулярного поширення та оновлення інформації щодо місцевого бюджету, місцевих регуляторних актів та публічних закупівель; створення дієвих «точок дотику» для обговорення місцевих регуляторних актів, захисту прав бізнесу. Визначено, що існує доволі позитивний прогноз щодо підвищення показників діяльності в результаті застосування рекомендацій з удосконалення підтримки МСП. Проаналізувавши величину достовірності апроксимації R^2 , що показує близькість значення лінії тренду до фактичних даних, можна зробити висновок, що прогноз зміни обсягів реалізованої продукції (послуг) малими та середніми підприємствами є найбільш точним, так як його величина ближча до 1.

АНОТАЦІЯ

Балабан Н. Г. «Державне регулювання та підтримка розвитку малого і середнього підприємництва (на прикладі Одеської області)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом». – Одеський національний економічний університет. – м. Одеса, 2022 рік.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти державного регулювання і підтримки малого та середнього бізнесу, стан регулювання та підтримки малого та середнього підприємництва.

Проаналізовано тенденції розвитку підприємництва в регіоні, проведена оцінка бізнес-клімату та легкості ведення підприємницької діяльності в Одеському регіоні, а також здійснено аналіз інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості регіону.

Запропоновані рекомендації щодо покращення регулювання та підтримки малого і середнього підприємництва на основі виявлених проблем, що виникають в процесі ведення діяльності, а також побудовано прогноз змін після запропонованих рекомендацій.

Ключові слова: державна підтримка, державне регулювання, мале і середнє підприємництво, тенденції розвитку, оцінка діяльності, прогноз змін.

ANNOTATION

Balaban N. «State regulation and support for the development of small and medium-sized business (on the example of the Odessa region)».

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty "076 Entrepreneurship, trade and stock exchange activity" under the educational program of the professional direction "The Economics, planning and business management". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2022.

This thesis deals with theoretical aspects of state regulation and support of small and medium-sized business, the state of regulation and support of small and medium-sized business.

The author analyzes the development of entrepreneurship in the region, which were analyzed, the business climate, ease of doing business and the investment climate were analyzed.

It is proposed to improve the regulation and support of small and medium-sized business which are based on the identified problems and also built a forecast of changes after the proposed recommendation.

Keywords: state support, state regulation, small and medium-sized business, trends in development, assessment of activity, indicators of efficiency.